

1856 бр

6524

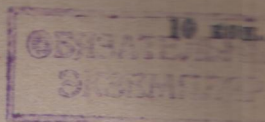
Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

Вид. в ч/з 4

В. М. МОЛОТОВ

**ПРО МІЖНАРОДНЕ
СТАНОВИЩЕ І ЗОВНІШНЮ
ПОЛІТИКУ СРСР**

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО ПОЛІТИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
при РНК УРСР
1939

V.N. Karazin Kharkiv National University

00666150

8

1/ 327(c)

2/ 327B5.52

3/ 9(c) 1955

17/10/55

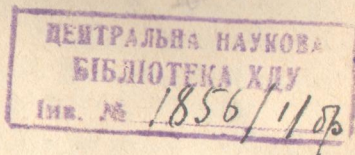
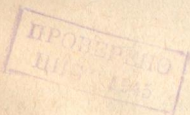
6531

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

В. М. МОЛОТОВ

ПРО МІЖНАРОДНЕ
СТАНОВИЩЕ І ЗОВНІШНЮ
ПОЛІТИКУ СРСР

Доповідь Голови Ради Народних Комісарів СРСР
Народного Комісара Закордонних Справ на Третій Сесії
Верховної Ради СРСР 31 травня 1939 року

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО ПОЛІТИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
при РНК УРСР
1939

3

85

Під наглядом редактора *М. Корсачової*
Техредактор *М. Тяпков*
Коректор *О. Вайнштейн*

Держполітвидав, № 124. Зам. № 985. Уповноважений Головлігу № 2758.
Тираж 100.000. Друк. арк. 1. Паперов. аркуш. $\frac{1}{2}$. Формат паперу 54x84 $\frac{1}{10}$.
Знаків в 1 друков. арк. 35.000. Авторськ. аркуш. $\frac{3}{4}$ по 40 тис. зн. Здано
до виробництва 5/VI 1939 р. Підписано до друку 8 VI 1939 р.

Книжкова ф-ка Держполітвидаву при РНК УРСР. Київ, Синій майдан, 14.

Товариші депутати! Пропозиція депутатів заслухати на сесії Верховної Ради повідомлення Наркомзаксправ цілком зрозуміла. За останній час в міжнародній обстановці відбулись серйозні зміни. Ці зміни, з точки зору миролюбивих держав, значно погіршили міжнародне становище.

Ми маємо тепер справу з певними результатами політики агресивних держав,—з одного боку, і політики невтручання з боку демократичних країн,—з другого боку. Представники агресивних країн зараз не від того, щоб похвастатись досягнутими зжє результатами політики агресії. Чого-чого, а в хвастошах недостачі тут не спостерігається. (Веселе пожвавлення в залі.) Представники демократичних країн, які відвернулись від політики колективної безпеки і проводили політику непротивлення агресії, стараються применшити значення погіршення в міжнародній обстановці, яке сталося. Вони все ще займаються, головним чином, «заспокоєнням» громадської думки, удаючи, що нічого істотного за останній час не сталося.

Позиція Радянського Союзу в оцінці поточних подій міжнародного життя відрізняється від позиції тієї і другої сторони. Вона, як кожному зрозуміло, ні в якому разі не може бути запідозрена в будьякому співчутті агресорам. Їй чуже

також всяке замазування дійсно погіршеного міжнародного становища. Для нас ясно, що спробам приховати від громадської думки дійсні зміни, які відбулись в міжнародному становищі, необхідно протиставити факти. Тоді стане очевидним, що «заспокійливі» промови і статті потрібні тільки тим, хто не хоче перешкоджати дальшому розвитку агресії, в надії спрямувати агресію, так би мовити, по більш або менш «прийнятному» напрямку.

Ще недавно авторитетні представники Англії і Франції старались заспокоїти громадську думку своїх країн, прославляючи успіхи злополучної мюнхенської угоди. Вони говорили, що вереснева угода в Мюнхені відвернула європейську війну, шляхом порівняно не таких уже великих уступок з боку Чехо-Словаччини. Багатьом і тоді здавалось, що представники Англії і Франції пішли в Мюнхені в своїх уступках за рахунок Чехо-Словаччини далше, ніж вони на це мали право. Мюнхенська угода була, так би мовити, кульмінаційним пунктом політики невтручання, кульмінаційним пунктом угодовства з агресивними країнами. А до яких результатів ця політика привела? Чи спинила агресію мюнхенська угода? Ні трохи. Навпаки, Німеччина не обмежилась одержаними в Мюнхені уступками, тобто одержанням Судетських районів, населених німцями. Німеччина пішла далше, просто-напросто ліквідувавши одну з великих слов'янських держав — Чехо-Словаччину. Від вересня 1938 року, коли відбулась мюнхенська нарада, пройшло небагато часу, а в березні 1939 року Німеччина вже покінчила з існуванням Чехо-Словаччини. Німеччині вдалось це провести без протидії з чийогонебудь боку, так гладко, що виникає пи-

тання, в чому, власне, полягала дійсна мета наради в Мюнхені?

В усякому разі, ліквідація Чехо-Словаччини, всупереч мюнхенській угоді, показала всьому світові, до чого привела політика невтручання, яка досягла в Мюнхені, можна сказати, вищої своєї точки. Провал цієї політики став очевидним. Між тим країни-агресори продовжували додержувати своєї політики. Німеччина відняла у Литовської республіки Мемель і Мемельську область. Як відомо, Італія також не лишилась в боргу. В квітні місяці Італія покінчила з незалежною державою — Албанією.

Після цього нема нічого дивного в тому, що в кінці квітня одною своєю промовою глава німецької держави знищив два важливих міжнародних договори: морську угоду Німеччини з Англією і пакт про ненапад між Німеччиною і Польщею. В свій час цим договорам надавалось велике міжнародне значення. Однак, Німеччина дуже просто покінчила з цими договорами, не рахуючись ні з якими формальностями. Така була відповідь Німеччини на пройняту духом миролюбства пропозицію президента Сполучених Штатів Америки Рузвельта.

Справа не обмежилась розторгненням двох міжнародних договорів. Німеччина і Італія пішли далі. Цими днями опубліковано укладений між ними воєнно-політичний договір. Цей договір має в своїй основі наступальний характер. Згідно з цим договором Німеччина і Італія повинні підтримувати одна одну в будь-яких воєнних діях, які починає одна з цих країн, включаючи будь-яку агресію, будь-яку наступальну війну. Ще зовсім недавно зближення між Німеччиною і Італією прикривалось, начебто, необхід-

ністю спільної боротьби з комунізмом. Для цього немало пошуміли про так званий «антикомінтернівський пакт». Антикомінтернівська шумиха відіграла в свій час певну роль для відвернення уваги. Тепер агресори уже не вважають потрібним ховатися за ширму. В воєнно-політичному договорі між Німеччиною і Італією вже нема ні звуку про боротьбу з Комінтерном. Зате державні діячі і преса Німеччини і Італії виразно говорять, що цей договір спрямований саме проти головних європейських демократичних країн.

Здається ясно, що наведені факти свідчать про наявність серйозного погіршення в міжнародній обстановці.

В зв'язку з цим в самій політиці неагресивних країн Європи також намітились деякі зміни в сторону протидіяння агресії. Наскільки серйозні ці зміни — ми ще подивимось. Покищо не можна навіть сказати, чи є у цих країн серйозне бажання відмовитись від політики невтручання, від політики непротивлення дальшому розгортанню агресії. Чи не станеться так, що наявне прагнення цих країн до обмеження агресії в одних районах, не буде служити перешкодою до розв'язування агресії в інших районах? Такі питання ставляться і в деяких органах буржуазної преси за кордоном. Тому ми повинні бути пильними. Ми стоїмо за справу миру і за недопущення дальшого розгортання агресії. Але ми повинні пам'ятати висунуте товаришем Сталіним положення: «Додержувати обережності і не давати втягнути в конфлікти нашу країну провокаторам війни, які звикли загрибати жар чужими руками». Тільки в цьому разі ми зуміємо до кінця відстояти інтереси нашої країни і інтереси загального миру.

Є, проте, ряд ознак того, що в демократичних країнах Європи все більше приходять до свідомості провалу політики невтручання, приходять до свідомості необхідності більш серйозних шукань заходів і шляхів для створення єдиного фронту миролюбивих держав проти агресії. В такій країні, як Англія, стали голосно лунати промови про необхідність крутої зміни зовнішньої політики. Ми, звичайно, розуміємо різницю між словесними заявами і дійсною політикою. Але все ж не можна не відмітити, що ці промови не випадкові. Ось деякі факти. Між Англією і Польщею не існувало пакту про взаємодопомогу. Тепер рішення про цей пакт прийнято. Значення цієї угоди лише посилюється тим, що Німеччина розірвала пакт про ненапад з Польщею. Не можна не визнати, що пакт взаємодопомоги між Англією і Польщею вносить зміну в європейську обстановку. Або, далі. Між Англією і Туреччиною не було пакту про взаємодопомогу, в останній же час певна угода про взаємодопомогу між Англією і Туреччиною вже відбулась. І цей факт вносить свою зміну в міжнародну обстановку.

В зв'язку з цими новими фактами одною з характерних рис останнього періоду слід визнати прагнення неагресивних європейських держав залучити СРСР до співробітництва в справі протидіяння агресії. Зрозуміло, що це прагнення заслужує уваги. Виходячи з цього, Радянський уряд прийняв пропозицію Англії і Франції про переговори, які мають метою укріпити політичні відносини між СРСР, Англією і Францією і налагодити фронт миру проти дальшого розвитку агресії.

Як ми визначаємо наші завдання в сучасній

міжнародній обстановці? Ми вважаємо, що вони йдуть по лінії інтересів інших неагресивних країн. Вони полягають в тому, щоб спинити дальший розвиток агресії, і для цього створити надійний і ефективний оборонний фронт неагресивних держав.

В зв'язку зі зробленими нам пропозиціями англійського і французького урядів Радянський уряд вступив у переговори з останніми відносно необхідних заходів боротьби з агресією. Це було ще в середині квітня поточного року. Переговори, які почались тоді, ще не закінчені. Однак уже тоді можна було бачити, що коли справді хочуть створити дієздатний фронт миролюбивих країн проти наступу агресії, то для цього необхідні, як мінімум, такі умови: укладення між Англією, Францією і СРСР ефективного пакту взаємодопомоги проти агресії, який має виключно оборонний характер; гарантування з боку Англії, Франції і СРСР держав центральної і східної Європи, включаючи в їх число всі без винятку прикордонні з СРСР європейські країни, від нападу агресорів; укладення конкретної угоди між Англією, Францією і СРСР про форми і розміри негайної і ефективної допомоги, яка подається один одному і гарантованим державам в разі нападу агресорів.

Така наша думка, яку ми нікому не нав'язуємо, але за яку ми стоїмо. Ми не вимагаємо прийняття нашої точки зору і нікого не просимо про це. Ми вважаємо, однак, що ця точка зору дійсно відповідає інтересам безпеки миролюбивих держав.

Це була б угода виключно оборонного характеру, яка діє проти нападу з боку агресорів і в корені відрізняється від того воєнного і на-

ступального союзу, який уклали недавно між собою Німеччина і Італія.

Зрозуміло, що основою такої угоди є принцип взаємності і рівних обов'язків.

Слід відмітити, що в деяких англо-французьких пропозиціях цей елементарний принцип не знайшов прихильного до себе ставлення. Гарантувавши себе від прямого нападу агресорів пактами взаємодопомоги між собою і з Польщею і забезпечуючи собі допомогу СРСР в разі нападу агресорів на Польщу і Румунію, англійці і французи лишали відкритим питання — чи може СРСР в свою чергу розраховувати на допомогу з їх боку в разі прямого нападу на нього з боку агресорів, так само лишали відкритим інше питання — чи можуть вони взяти участь в гарантуванні межуючих з СРСР малих держав, які прикривають північно-західні кордони СРСР, якщо вони будуть не в силах відстояти свій нейтралітет від нападу агресорів.

Виходило, таким чином, нерівне становище для СРСР.

В останні дні надійшли нові англо-французькі пропозиції. В цих пропозиціях уже визнається на випадок прямого нападу агресорів принцип взаємодопомоги між Англією, Францією і СРСР на умовах взаємності. Це, звичайно, крок вперед. Хоч треба зауважити, що він обставлений такими оговорками — аж до оговорки відносно деяких пунктів статуту Ліги націй, — що він може okazатися фіктивним кроком вперед. Щодо питання про гарантії країн центральної і східної Європи, то тут згадані пропозиції не роблять ніякого прогресу, коли дивитися на справу з точки зору взаємності. Вони передбачають допомогу СРСР щодо тих п'яти країн,

яким англійці і французи уже дали обіцянку про гарантію, але вони нічого не говорять про свою допомогу тим трьом країнам на північно-західному кордоні СРСР, які можуть оказатися не в силах відстояти свій нейтралітет в разі нападу агресорів.

Але Радянський Союз не може брати на себе зобов'язання щодо указаних п'яти країн, не діставши гарантії щодо трьох країн, розташованих на його північно-західному кордоні.

Так стоїть справа відносно переговорів з Англією і Францією.

Ведучи переговори з Англією і Францією, ми зовсім не вважаємо необхідним відмовлятися від ділових зв'язків з такими країнами, як Німеччина і Італія. Ще на початку минулого року, з ініціативи німецького уряду, почались переговори про торгіву угоду і нові кредити. Тоді з боку Німеччини нам була зроблена пропозиція про надання нового кредиту в 200 мільйонів марок. Оскільки про умови цієї нової економічної угоди ми тоді не домовились, то питання було знято. В кінці 1938 року німецький уряд знову поставив питання про економічні переговори і про надання кредиту в 200 мільйонів марок. При цьому з німецької сторони була виражена готовність піти на ряд уступок. На початку 1939 року Наркомзовнішторг був повідомлений про те, що для цих переговорів в Москву виїжджає спеціальний німецький представник п. Шнуре. Але потім, замість п. Шнуре, ці переговори були доручені німецькому послу в Москві п. Шуленбургу, які були перервані в наслідок незгод. Судячи з деяких ознак не виключено, що переговори можуть відновитися.

Можу ще додати, що з Італією недавно була

підписана вигідна для обох країн торгова угода на 1939 рік.

Як відомо, в лютому місяці поточного року було опубліковано спеціальне повідомлення, яке підтверджує розвиток добросусідських відносин між СРСР і Польщею. В наших взаємовідносинах з Польщею слід констатувати певне загальне покращання. З другого боку, укладена в березні місяці торгова угода може значно підняти товарооборот між СРСР і Польщею.

Наші відносини з дружньою Туреччиною розвиваються нормально. Недавня поїздка тов. Потьомкіна в Анкару з інформаційною метою мала велике позитивне значення.

З питань міжнародного життя, які набули в останній час великого значення для СРСР, слід спинитися на проблемі Аландських островів. Ви знаєте, що ці острови протягом більше, ніж 100 років належали Росії. В результаті Жовтневої революції Фінляндія дістала незалежність. За договором з нашою країною Фінляндія дістала також і Аландські острови. В 1921 році 10-ма країнами: Фінляндією, Естонією, Латвією, Польщею, Швецією, Данією, Німеччиною, Англією, Францією і Італією була підписана Конвенція, яка забороняє, як це було і раніше, озброєння Аландських островів. Уряди капіталістичних країн зробили це без участі радянських представників. В 1921 році підірвана війною і іноземною інтервенцією Радянська Республіка могла тільки протестувати проти цього беззаконного акту щодо СРСР. Але й тоді з нашого боку було ясно і не раз заявлено, що Радянський Союз не може лишитися осторонь цього питання, що зміна юридичного статусу Аландських островів неможлива в порушення інтересів нашої країни.

Важливість Аландських островів полягає в їх стратегічному положенні в Балтійському морі. озброєння Аландських островів можуть бути використані в ворожих СРСР цілях. Находячись недалеко від входу у Фінську затоку, озброєні Аландські острови можуть послужити до того, щоб закрити для СРСР входи і виходи у Фінську затоку. Тому тепер, коли фінляндський уряд, разом зі Швецією, хоче провести великий план озброєнь Аландських островів, Радянський уряд запросив у фінляндського уряду дані про цілі і характер намічених озброєнь. Замість того, щоб піти назустріч цьому цілком природному бажанню Радянського Союзу, фінляндський уряд відмовив СРСР в дачі відповідних відомостей і роз'яснень. Зроблені при цьому посилання на воєнну таємницю, як нетрудно зрозуміти, зовсім непереконливі. Повідомив же фінляндський уряд свій план озброєнь Аландських островів іншому урядові — урядові Швеції. І не тільки повідомив, а залучив його до участі в здійсненні всього цього плану озброєнь. Між тим, згідно з Конвенцією 1921 року, Швеція ніякими особими правами в цьому відношенні не користується. З другого боку, заінтересованість Радянського Союзу в питанні озброєння Аландських островів не тільки не менша, а більша, ніж у Швеції.

За пропозицією фінляндського і шведського урядів, питання про перегляд Конвенції 1921 року обговорювалось на тількищо закінченій Раді Ліги націй, без санкції якої ця Конвенція не може бути переглянута, бо Конвенція десяти держав була укладена на основі відповідного рішення Ради Ліги націй від 24-го червня 1921 року. В зв'язку з запереченнями з боку представника Радянського Союзу, в Раді Ліги не могло бути

одноголосності, необхідної для рішення Ради. Результати обговорення в Раді Ліги відомі. Рада Ліги націй не схвалила пропозиції Фінляндії і Швеції. Вона не дала санкції на перегляд Конвенції 1921 року. Певно, фінляндський уряд зробить відповідний висновок з цього становища. В світлі міжнародних подій останнього часу аландське питання набуло для Радянського Союзу особливо серйозного значення. Ми не вважаємо можливим миритися з допущенням будьякого ігнорування інтересів СРСР у даному питанні, яке має велике значення для оборони нашої країни.

Зовсім коротко спинюсь на питаннях Далекého Сходу і на наших відносинах з Японією.

Найбільше значення в цьому році тут мали наші переговори з Японією по риболовному питанню. Як відомо, в Примор'ї, в Охотському морі, на Сахаліні і на Камчатці японці мають у нас велику кількість риболовних промислів. На кінець минулого року у них було уже 384 риболовних ділянки. Між тим, строк конвенції, на основі якої японці одержували ці риболовні ділянки, вже скінчився. Для багатьох риболовних ділянок скінчились і встановлені раніше строки аренди. В зв'язку з цим Радянський уряд вступив у переговори з Японією по риболовному питанню. З нашого боку було заявлено, що певна кількість ділянок, установлений строк аренди яких скінчився, не можуть бути предоставлені далі в розпорядження японців, в силу наявних у нас стратегічних міркувань. Не дивлячись на очевидну обґрунтованість нашої позиції, з японської сторони було проявлено великий опір радянській точці зору. В результаті тривалих переговорів, 37 риболовних ділянок були вилучені

у японців, а в інших місцях їм було передано 10 нових ділянок. Після цього дія конвенції була продовжена ще на один рік. Ця угода з Японією по риболовному питанню має велике політичне значення. Тим більше, що з боку японських реакційних кругів все було зроблено для того, щоб підкреслити політичну сторону цієї справи, аж до всякого роду погроз. Японські реакціонери ще раз могли, однак, переконалися в тому, що погрози щодо Радянського Союзу не досягають мети (**бурхливі оплески**), а права Радянської держави знаходяться під твердим захистом. (**Бурхливі оплески.**)

Тепер, про прикордонні питання. Здається, уже пора зрозуміти, кому слід, що Радянський уряд не буде терпіти ніяких провокацій з боку японо-манчжурських військових частин на своїх кордонах. Зараз треба про це нагадати і щодо кордонів Монгольської Народної Республіки. Згідно з існуючим між СРСР і Монгольською Народною Республікою договором про взаємодопомогу, ми вважаємо своїм обов'язком подавати Монгольській Народній Республіці належну допомогу в охороні її кордонів. Ми серйозно ставимось до таких речей, як договір взаємодопомоги, який підписаний Радянським урядом. Я повинен попередити, що кордон Монгольської Народної Республіки, в силу укладеного між нами договору про взаємодопомогу, ми будемо захищати так само рішуче, як і свій власний кордон. (**Бурхливі оплески.**) Пора зрозуміти, що обвинувачення в агресії проти Японії, виставлені Японією проти уряду Монгольської Народної Республіки, смішні і безглузді. Пора також зрозуміти, що всякому терпінню є край. (**Оплески.**) Тому краще вчасно кинути провока-

торські порушення кордону СРСР і МНР японо-манчжурськими військовими частинами, які повторюються все знову і знову. Відповідне попередження ми зробили і через японського посла в Москві.

Мені нема необхідності говорити про наше ставлення до Китаю. Ви добре знаєте заяву товариша Сталіна про підтримку народів, які стали жертвами агресії і які борються за незалежність своєї батьківщини. Це в повній мірі стосується до Китаю і його боротьби за національну незалежність. Ми послідовно проводимо цю політику на ділі. Вона знаходиться у відповідності з тими завданнями, які стоять перед нами в Європі, а саме — з завданнями створення єдиного фронту миролюбивих держав проти дальшого розгортання агресії. **(Бурхливі оплески.)**

СРСР тепер не той, чим він був, скажемо, в 1921 році, коли він тількищо приступив до своєї мирної, творчої роботи. Доводиться про це нагадати, бо досі навіть деякі наші сусіди не можуть, очевидно, цього зрозуміти. **(Сміх.)** Не можна не визнати і того, що СРСР уже не той, яким він був всього 5 — 10 років тому, що сили СРСР зміцніли. **(Оплески.)** Зовнішня політика Радянського Союзу повинна відображати наявність змін в міжнародній обстановці і зрослу роль СРСР, як могутнього фактору миру. Нічого доводити, що зовнішня політика Радянського Союзу в корені миролюбива і спрямована проти агресії. Найкраще це відомо самим агресивним країнам. **(Рух в залі.)** З великим запізненням і з ваганнями приходять до свідомості цієї простої істини деякі демократичні держави. **(Пожвавлення в залі.)** Між тим, в єдиному фронті миролюбивих держав, які дійсно протистоять

агресії, Радянському Союзові не може не належати місце в передових рядах.

(Бурхливі, тривалі оплески всього залу. Депутати встають і влаштовують овацію товаришеві Молотову.)

